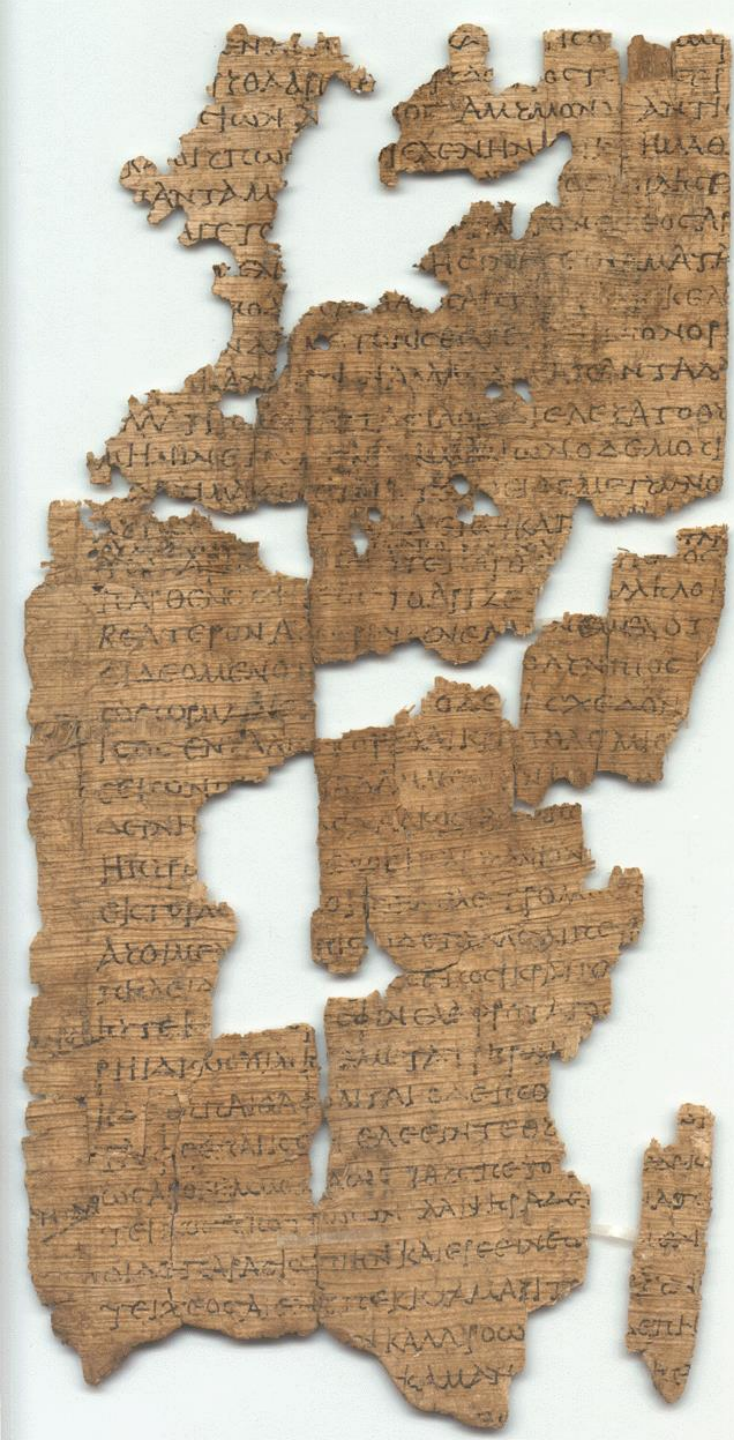

AZ EPOSZ

Források:

Bánki I. - Forgács A. - Pála K. : Irodalom 9.
Pethőné Nagy Csilla: Irodalom 9.

Az **eposz** (görög 'szó') verses formájú elbeszélő (epikus) műfaj, illetve műalkotás.

Az eposzi értékred szerint a **hősiesség** és a **hírnév** mások számára követendő mintát és mértéket jelentő eszmény.

Témája
magasztos,
rendkívüli
képességekkel
rendelkező hősei
természetfeletti -
isteni - erőktől is
támogatva egy
egész közösség
számára
sorsfordító tettet
visznek végbe.

EPOSZI KELLÉKEK

invokáció

propozíció

in medias
res

enumeráció

epikus
hasonlat

epitheton
ornans

toposz

deus ex
machina

retardáció

anticipáció

invokáció - segélykérés

Az eposz kezdősora, melyben az elbeszélő a múzsát szólítja meg (a görögöknél ő Kalliopé), hogy elnyerje vállalkozásához a jóindulatát és támogatását. A görögök hite szerint ugyanis a költő, énekmondó tevékenysége isteni adomány, az alkotás szépsége, sikere a múzsa jóindulatának függvénye.

"Istennő, haragot zengj, Péleidész Akhileuszét"(Iliász)
"Férfiuról szólj, nékem Múzsa"(Odüsszeia)

propozíció - témamegjelölés

A segélykéréshez kapcsolódó, kettős szerepű eposzi kellék.
A mű témájának előrevetítésével az elbeszélő megjelöli, hogy minek az elbeszéléséhez kéri a múzsa támogatását.

"Haragot, istennő zegd Péleidész Akhileuszét,
vészeszt, mely sok ezer kint szerzett minden akháznak..."

"Férfiuról szólj nékem, Múzya, ki sokfele bolygott
s hosszan hányódott, földúlván szentfalu Tróját..."

in medias res – a dolgok közepébe vágó kezdés

A hőstörténeteket egészében soha nem adták elő. Az énekmondó a hőstörténetnek mindig a hallgatóság által kért részletét, epizódját mondta. A hallgatóság közös mitológiai ismerete, tudása így is lehetővé tette a megértést. Valószínű tehát, hogy a dolgok közepébe vágó kezdés az eposzmű előadásának hagyományát őrzi.

Az Iliász a trójai háború tizedik esztendejének 52 napját beszéli el.

enumeráció - seregszemle

A küzdő felek felsorolása meghatározott szempontok alapján.

A háború résztvevőinek előszámlálását a hadsereg lenyűgöző nagyságának, félelmetes erejének érzékeltetésén túl a történelmi rögzítés igénye is indokolta.

“... hogyha a Múzsák, pajzstartó Zeusz lányai, bennem föl nem idézik, hogy hány hős jött Ílion ellen;hát a hajó-vezetőket mondom s mind a hajókat. Boiótok seregét Léitosz Péneleósszal s Arkesziláosz hozta, velük Kloniosz s Prothoénór: ők Hüriét lakták, meg a sziklás auliszi földet... ”

epikus hasonlat

Részletező, aprólékosan kidolgozott hasonlat, akár önálló történetté is kerekedve teszi érzékletessé a hasonlított tartalmat.

"Mint amikor füstfelleg száll föl a légből a várból, messze sziget földjén, mit az ellenség bekerített, s ők az egész nap a gyűlölt Árésszal civakodnak, várukból ki-ki törve; de végül napnyugováskor fáklyatüzek gyúlnak ki sűrűn, s felszökken a fényük messze magasba, hogy észrevegyék, kik körbe lakoznak, hátha segíteni jönnek, a vészt tovaűzni hajókkal: így lobogott Akhileuszról is magas égbe a tűzláng."

epitheton ornans – állandó jelzők

Olyan szószerkezetek, amelyekben a jelző és a jelzett szó kapcsolata állandósul.

fényes Akhilleusz,
gyorslábu Akhilleusz,
istenő hős Akhilleusz,
hókarú Nauszikaá

toposz

Közismert, közkinccsé lett, különböző korokban megjelenő költői kép, motívum, ami kortól és műtől függetlenül nagyjából azonos jelentést hív elő a befogadóban. De toposz lehet egy-egy nyelvi fordulat, cselekmény- vagy szerkezetelem is. A homéroszi eposzok harmada ismétlődő fél, illetve egész sor, hosszabb szövegrész, de ismétlődnek, variálódnak motívumok, jelenetek, illetve szerkezeti sémák is (például: vendéglátás, párbaj, áldozás, harcra készülés, halottsiratás).

"És legelőször a szép lábvértet vette magára, melyet jó szorosan kapcsoltak ezüst bokacsattok, másodikul meg a melle köré körítette Lükáón vértjét, bátyjáét, s jól illesztette magához; majd az ezüstszőgü érc kardot vállára vetette; és a hatalmas, erős nagy pajzsot vette kezére; hősi fejére pedig kitűnően-vert sisakot tett, lóforgósat, fönt a sörény félelmesen ingott..."

deus ex machina – mitológiai apparátus

Isteni beavatkozás.

Az eposzokban az emberi világ történéseivel párhuzamosan az isteni világ történései is jelen vannak. Az emberi világ eseményeit isteni törvények irányítják, illetve isteni közreműködés segíti vagy akadályozza. Vagyis az eposz világképe kettős (duális): létezik egy e világi és egy tapasztalaton túli (transzcendens, mitologikus) szintje.

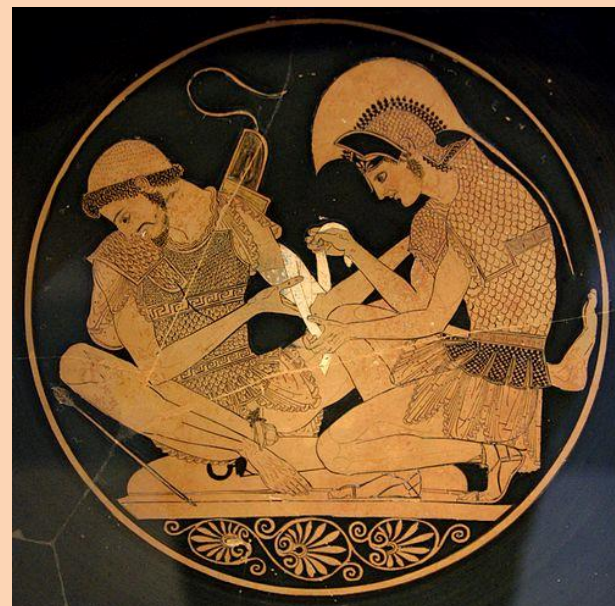

"Így kergették össze a két hadinépet a boldog istenek, egymás közt is eként gyúlt szörnyű viszályuk"

retardáció - késleltetés

Az eposz egyik jellegzetes feszültségkeltő eszköze. Általában a cselekményt döntően befolyásoló esemény híre késve jut el a leginkább érintetthez.

Például Patroklosz haláláról (XVI. ének) Akhilleusz csak a XVIII. énekben szerez tudomást, de csak a XIX. énekben tér vissza a harcba, a két legnagyobb hős (Akhilleusz és Hektór) összecsapása pedig csak a XXII. énekben következik be.

anticipáció - előreutalás

Később bekövetkező fontos eseményre való utalás a cselekmény egy korábbi pontján. Az Iliászban például korábbi, az eposzi cselekmény előtt elhangzott jóslatokra való utalás formájában (Akhilleusz halála, Trója bukása).

"Édesanyám az ezüstitű Thetisz, isteni asszony mondta, hogy engem kettős végzete vár a halálnak. Hogyha a trójai vár körül itt maradok verekedve, elvész visszautam, de sosem hervadhat a hírem: ámde, ha megtérek szeretett földjére hazámnak, elvész nagy hírem, hanem életem hosszú nyúlik, és gyorsan nem is ér el végzete már a halálnak."